

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE

a punctului 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012
pentru modificarea și completarea
Codului de procedură civilă al Republicii Moldova
(temeiurile de revizuire)
(Sesizarea nr. 46g/2015)

CHIȘINĂU

1 martie 2016

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

Dl Alexandru TĂNASE, *președinte*,
Dl Aurel BĂIEȘU,
Dl Igor DOLEA,
Dl Tudor PANȚÎRU, *judecători*,
cu participarea dnei Eugenia Mîța, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 10 noiembrie 2015
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,
Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 10 noiembrie 2015 de Curtea Supremă de Justiție, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. g) din Constituție, 25 lit. d) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 38 alin. (1) lit. d) din Codul jurisdicției constituționale, privind excepția de neconstituționalitate a pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, ridicată de Felix Guțu, parte în dosarul nr. 2rh-199/15, aflat pe rolul Curții Supreme de Justiție.

2. Autorul excepției de neconstituționalitate pretinde că prin modificarea prevederilor articolului 449 litera e) din Codul de procedură civilă, cu excluderea cuvintelor „sau hotărârea ori decizia unui alt organ”, se încalcă dispozițiile articolelor 1 alin. (3), 16, 20, 21, 54 și 116 din Constituție.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 16 noiembrie 2015 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudeca fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și a Guvernului.

5. La ședința publică a Curții, sesizarea a fost susținută de dl Petru Guzun, reprezentantul autorului excepției. Guvernul a fost reprezentat de către dl Eduard Serbenco, viceministru al justiției. Reprezentantul Parlamentului nu a participat la ședință.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

6. Pe rolul Curții Supreme de Justiție se află cererea de revizuire depusă de Felix Guțu în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată

formulată de acesta împotriva Î.S. „Moldatsa” cu privire la anularea ordinelor, restabilirea la locul de muncă anterior deținut, încasarea salariului pentru întreaga perioadă de absență forțată și repararea prejudiciului moral.

7. Felix Guțu a activat în calitate de controlor de trafic aerian și a deținut funcția de președinte al Comitetului sindical în cadrul Î.S. „Moldatsa”.

8. La 26 august 2003, Procuratura de Transport a dispus începerea urmăririi penale în privința lui în temeiul art. 191 alin. (2) din Codul penal, pe faptul sustragerii mijloacelor bănești din proprietatea Î.S. „Moldatsa”, iar prin ordonanța din 2 decembrie 2003 a dispus încetarea urmăririi penale.

9. La 23 martie 2005, prim-adjunctul Procurorului General a anulat ordonanța de încetare a urmăririi penale, considerând-o ilegală, și a dispus reluarea urmăririi penale.

10. La 20 mai 2005, Procuratura de Transport din nou a încetat urmărirea penală, invocând intervenirea actului de amnistie.

11. Ulterior, în temeiul ordonanței din 20 mai 2005, Felix Guțu a fost concediat printr-un ordin din 18 august 2005, în conformitate cu prevederile art. 86 alin. (1) lit. j) din Codul muncii, fiind acuzat de sustragerea mijloacelor bănești din patrimoniul întreprinderii la care activa.

12. Fiind contestat ordinul de concediere, prin hotărârea Judecătoriei Botanica mun. Chișinău din 22 martie 2006 acțiunea a fost respinsă ca neîntemeiată. La 25 mai 2006, Curtea de Apel mun. Chișinău a admis apelul declarat de Felix Guțu, a casat hotărârea primei instanțe și a dispus anularea ordinului de concediere.

13. Î.S. „Moldatsa” a declarat recurs. Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 30 august 2006 recursul a fost admis, casată decizia Curții de Apel Chișinău și menținută hotărârea primei instanțe.

14. Ulterior, în septembrie 2006, prim-adjunctul Procurorului General a anulat din nou ordonanța de încetare a urmăririi penale din 20 mai 2005 și a dispus reluarea urmăririi penale, însă la 4 ianuarie 2007 Procuratura de Transport a dispus încetarea urmăririi penale în legătură cu intervenirea actului de amnistie.

15. La 12 septembrie 2008, Felix Guțu a depus o plângere adresată judecătorului de instrucție, împotriva ordonanței din 4 ianuarie 2007 și a răspunsului procurorului din 12 septembrie 2008. La 3 noiembrie 2008, prin încheierea judecătoriei Centru mun. Chișinău, a fost declarată nulă ordonanța din 4 ianuarie 2007 și s-a dispus remiterea cauzei penale către Procuratura de Transport pentru lichidarea încălcărilor constatate.

16. Prin ordonanța din 25 ianuarie 2011, procurorul a dispus încetarea urmăririi penale în privința lui Felix Guțu, constatând lipsa semnelor constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 191 din Codul penal.

17. La 14 aprilie 2011, Felix Guțu a formulat o cerere de revizuire împotriva deciziei Curții Supreme de Justiție din 30 august 2006, invocând temeiul art. 449 lit. e) din Codul de procedură civilă (în vigoare până la 1 decembrie 2012), conform căruia revizuirea se declara în cazul în care s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței

judecătorești, sau hotărârea ori decizia unui alt organ, care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere.

18. Însă, prin încheierea Curții Supreme de Justiție din 19 octombrie 2011, cererea de revizuire a fost respinsă ca inadmisibilă, deoarece, între timp, judecătorul de instrucție declarat nulă ordonanța din 25 ianuarie 2011.

19. La 19 octombrie 2012, Procuratura de Transport a dispus din nou încetarea urmăririi penale, ordonanța respectivă fiindu-i adusă la cunoștință la 27 februarie 2015.

20. La 28 mai 2015, Felix Guțu a formulat o cerere de revizuire în mod repetat, iar la 30 iunie 2015 acesta a solicitat ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale privind controlul constituționalității și declararea neconstituțională a pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, în partea ce ține de modificarea art. 449 lit. e).

21. La 19 octombrie 2015, Plenul Curții Supreme de Justiție a emis hotărârea nr.10 cu privire la adoptarea sesizării pentru exercitarea controlului constituționalității pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, prezentând sesizarea Curții Constituționale pentru soluționare.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

22. Prevederile relevante ale Constituției (M. O., 1994, nr. 1) sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sânt garantate.”

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.”

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sânt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

23. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225-XV din 30 mai 2003 (republicat în M. O., 2013, nr. 130-134, art. 415) sunt următoarele:

Articolul 5

Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se poate refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare. [...]”

Articolul 15

Folosirea căilor de atac

„Participanții la proces și alte persoane interesate ale căror drepturi, libertăți ori interese legitime au fost încălcate printr-un act judiciar pot exercita căile de atac împotriva acestuia în condițiile legii.”

Articolul 446

Dispozițiile judecătorești care pot fi supuse revizuirii

„Pot fi supuse revizuirii hotărârile, încheierile și deciziile irevocabile ale tuturor instanțelor judecătorești, în condițiile prezentului capitol.”

Articolul 447

Persoanele care sunt în drept să depună cerere de revizuire

„Sunt în drept să depună cerere de revizuire:

- a) părțile și alți participanți la proces;
- b) persoanele care nu au participat la proces, dar care sânt lezate în drepturi prin hotărârea, încheierea sau decizia judecătorească;
- c) Agentul guvernamental, în cazurile prevăzute la art.449 lit. g) și h).”

Articolul 449

Temeiurile declarării revizuirii

„Revizuirea se declară în cazul în care:

- a) s-a constatat, prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în legătură cu pricina care se judecă;
- b) au devenit cunoscute unele circumstanțe sau fapte esențiale ale pricinii care nu au fost și nu au putut fi cunoscute revizuientului, dacă acesta dovedește că a întreprins toate măsurile pentru a afla circumstanțele și faptele esențiale în timpul judecării anterioare a pricinii;
- c) instanța a emis o hotărâre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces;
- e) s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere;
- e¹) a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată sau Curtea Supremă de Justiție a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale sau din hotărârea Curții Constituționale rezultă că prin aceasta s-a încălcat un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului;
- g) Curtea Europeană a Drepturilor Omului sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova;
- h) Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărâre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărârii pronunțate de o instanță de judecată națională.”

24. Prevederile relevante ale Declarației Universale a Drepturilor Omului (adoptată la 10 decembrie 1948 la New York, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28 iulie 1990) sunt următoarele:

Articolul 8

Dreptul la un proces echitabil

„Orice persoană are dreptul la satisfacția efectivă din partea instanțelor juridice naționale competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sânt recunoscute prin Constituție sau lege.”

25. Prevederile relevante ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendată prin protocoalele adiționale la această Convenție (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997), sunt următoarele:

Articolul 6

Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter

civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședințe poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanța atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

[...]”

ÎN DREPT

26. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează, în esență, temeiurile de revizuire a hotărârilor judecătorești irevocabile.

27. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională interconexe, precum accesul liber la justiție, garanțiile dreptului la un proces echitabil, puterea de lucru judecat al hotărârilor judecătorești și securitatea raporturilor juridice.

A. ADMISIBILITATEA

28. Prin decizia sa din 16 noiembrie 2015, Curtea a verificat întrunirea următoarelor condiții de admisibilitate:

(1) Obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

29. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în speță a Legii nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, ține de competența Curții Constituționale.

(2) Excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu.

30. Fiind ridicată de către Felix Guțu în dosarul nr. 2rh-199/15, care se află pe rolul Curții Supreme de Justiție, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este formulată de subiectul abilitat cu acest drept.

(3) Prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei

31. Curtea reține că prerogativa de a soluționa excepțiile de neconstituționalitate, cu care a fost învestită prin articolul 135 alin.(1) lit. g) din Constituție, presupune stabilirea corelației dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia și de

pertinența prevederilor contestate pentru soluționarea litigiului principal în instanțele de judecată.

32. Curtea observă că obiect al excepției de neconstituționalitate îl constituie prevederile pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, în partea ce ține de excluderea cuvintelor „sau hotărârea ori decizia unui alt organ” din articolul 449 litera e).

33. Curtea acceptă argumentele autorului excepției de neconstituționalitate, potrivit cărora prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei, deoarece acestea sunt determinante pentru soluționarea chestiunii privind admiterea cererii de revizuire formulată la 25 mai 2015 în fața Curții Supreme de Justiție.

(4) Nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate

34. Curtea reține că prevederile contestate nu au constituit anterior obiect al controlului constituționalității.

35. Curtea observă că sesizarea vizează în esență dreptul persoanei de a putea solicita revizuirea unei hotărâri judecătorești în cazul în care s-a modificat hotărârea unui organ non-judiciar, care a servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere.

36. În acest context, Curtea reține că, prin Hotărârea nr.15 din 6 mai 1997 cu privire la interpretarea art.135 alin.(1) lit. g) din Constituția Republicii Moldova (M.O. 1997, nr.33-34, art.14), a statuat că:

„[...] Excepția de neconstituționalitate exprimă o legătură organică, logică între problema de constituționalitate și fondul litigiului principal. [...]”

37. Urmând jurisprudența sa anterioară, Curtea va aborda problema de constituționalitate a prevederilor contestate din lege, raportate la circumstanțele concrete ale litigiului principal, prin prisma normelor constituționale invocate de autorul excepției, luând în considerare atât principiile consacrate în Constituție și în dreptul intern, cât și cele statuate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare - *Curtea Europeană*).

38. Curtea reiterează că, în Hotărârea nr. 55 din 14 octombrie 1999 privind interpretarea unor prevederi ale articolului 4 din Constituția Republicii Moldova, a statuat că „*această prevedere comportă consecințe juridice, presupunând, mai întâi, că organele de drept, inclusiv Curtea Constituțională [...], sunt în drept să aplice în procesul examinării unor cauze concrete normele dreptului internațional [...], acordând, în caz de neconcordanță, prioritate prevederilor internaționale*”.

39. În aceeași ordine de idei, în Hotărârea nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28 mai 1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr. 39 din 9 iulie 2001, Curtea Constituțională a menționat

că „*practica jurisdicțională internațională [...] este obligatorie pentru Republica Moldova, ca stat care a aderat la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*”.

40. Prin urmare, Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului, în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul jurisdicției constituționale.

41. Astfel, pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, care se axează, în principal, pe ideea îngrădirii accesului liber la justiție, Curtea va opera cu prevederile articolului 20 din Constituție, cu raționamentele expuse în jurisprudența sa anterioară, precum și prin raportare la jurisprudența Curții Europene.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 20 DIN CONSTITUȚIE

42. În opinia autorului excepției de neconstituționalitate, prevederile supuse controlului constituționalității încalcă articolul 20 din Constituție, potrivit căruia:

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.”

1. Argumentele autorului excepției

43. Autorul excepției de neconstituționalitate menționează că, prin Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 a fost modificat art. 449 litera e) din Codul de procedură civilă, fiind exclusă posibilitatea revizuirii unei hotărâri judecătorești în cazul în care a fost anulată ori s-a modificat hotărârea ori decizia unui alt organ și s-a menținut doar revizuirea în cazul în care s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești, care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere.

44. Astfel, acesta susține că prevederile Art. I pct. 118 din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, în partea ce ține de excluderea cuvintelor „*sau hotărârea ori decizia unui alt organ*” din art. 449 lit. e), încalcă accesul liber la justiție.

45. De asemenea, autorul excepției menționează că prin modificarea operată în articolul 449 litera e) din Codul de procedură civilă a fost îngrădit

dreptul persoanei de a obține o reparație efectivă în cazul lezării drepturilor sale.

2. Argumentele autorităților

46. În viziunea Președintelui Republicii Moldova, nu există motive suficiente pentru a declara neconstituțional pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012.

47. Totodată, Președintele Republicii Moldova a susținut că, la adoptarea Legii nr. 155 din 5 iulie 2012 au fost încălcate principiile de bază ale legiferării, stabilite de Legea nr. 780 din 27 decembrie 2001 privind actele legislative, și anume principiile consecvenței și echilibrului între reglementări. În sprijinul poziției exprimate, Președintele Republicii Moldova a menționat că în condițiile în care drept temei pentru revizuire poate servi faptul anulării sau modificării hotărârii, sentinței sau deciziei instanței de judecată care au stat la baza emiterii hotărârii sau deciziei a cărei revizuire se cere, ar fi logic și în concordanță cu principiile menționate ca temei pentru revizuire să servească și anularea/modificarea oricărui alt act juridic care a fost pus la baza unei astfel de hotărâri judecătorești.

48. În opinia sa scrisă, Parlamentul a menționat că prevederile pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 sunt conforme normelor constituționale. Parlamentul a afirmat că, prin excluderea „hotărârii ori deciziei unui alt organ” ca temei de declarare a revizuirii, s-a urmărit menținerea unui echilibru între respectarea dreptului la un proces echitabil și principiul securității raporturilor juridice.

49. De asemenea, pledând pentru constituționalitatea normei contestate, Guvernul a menționat că excluderea posibilității revizuirii unei hotărâri judecătorești având la bază hotărârea ori decizia unui alt organ, care s-a anulat sau s-a modificat, este justificată pentru a se evita situațiile abuzive de destabilizare a unor raporturi juridice.

3. Aprecierea Curții

3.1. Principii generale

50. Curtea reiterează că articolul 20 din Constituție garantează oricărei persoane dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.

51. În jurisprudența sa, Curtea a menționat constant că principiul accesului liber la justiție urmează a fi privit nu doar ca o garanție fundamentală pentru exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților persoanei, ci și ca o normă imperativă chemată să dea sens noțiunii de “stat de drept” (HCC nr. 14 din 15 noiembrie 2012).

52. Același principiu este consacrat și de actele internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte.

53. Astfel, potrivit articolului 8 din Declarația Universală a Drepturilor Omului „*orice persoană are dreptul la satisfacția efectivă din partea instanțelor juridice naționale competente împotriva actelor care violează drepturile fundamentale ce-i sunt recunoscute prin Constituție sau lege*”.

54. Art. 6 § 1 din Convenția Europeană vizează, de asemenea, dreptul la un proces echitabil. În acest sens, Curtea Europeană, în bogata jurisprudență privind materia art. 6 § 1 din Convenție, a trasat anumite linii directoare în ceea ce privește garanțiile unui proces echitabil.

55. Totuși, existența garanției dreptului la un tribunal, în temeiul acestui articol, nu este un drept absolut și poate face obiectul unor limitări, statele dispunând, în această materie, de o anumită marjă de apreciere. Cu toate acestea, limitările nu trebuie să restrângă dreptul de acces într-atât, încât ***să fie atinsă însăși substanța sa***.

56. Dreptul de acces la un tribunal cere, prin însăși natura sa, o reglementare din partea statului, care poate fi variabilă în timp și în spațiu, în funcție de nevoile și resursele comunității și ale indivizilor (*Ashingdane v. Regatul Unit*, § 57, hotărâre din 28 mai 1985).

57. În acest context, Curtea Constituțională reiterează că **dreptul de acces la justiție poate implica limitări, inclusiv de ordin procedural, cu condiția ca acestea să fie rezonabile și proporționale cu scopul urmărit**.

3.2. Aplicarea principiilor în prezenta cauză

58. Curtea menționează că dreptul de acces la un tribunal acoperă și dreptul de a introduce apel sau recurs, în măsura în care astfel de căi de atac sunt reglementate de legislația națională. Aceasta **nu înseamnă că accesul liber la justiție trebuie asigurat la toate instanțele judecătorești și la toate căile de atac**, deoarece competența și căile de atac sunt stabilite exclusiv de legiuitor, care poate institui reguli speciale, având în vedere situații deosebite.

59. În acest sens, legiuitorul constituant, în art.119 din Constituție, a stipulat că, împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și organele de stat competente pot exercita căile de atac, în condițiile legii.

60. Curtea reține că, în sensul art. 15 din Codul de procedură civilă, căile de atac urmează a fi exercitate în termenul stabilit de lege, or, la expirarea acestuia, hotărârile judecătorești devin definitive și irevocabile, **intrând în puterea lucrului judecat**.

61. În acest context, Curtea relevă că unul din aspectele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care cere, *inter alia*, ca atunci când instanțele judecătorești dau o apreciere finală unei chestiuni, constatarea lor să nu mai poată fi pusă în discuție. Securitatea raporturilor juridice presupune respectarea principiului *res judicata*, adică principiul caracterului irevocabil al hotărârilor judecătorești.

62. Acest principiu cere ca nici o parte să nu aibă dreptul să solicite revizuirea unei hotărâri irevocabile și obligatorii doar cu scopul de a obține o reexaminare și o nouă determinare a cauzei. Competența instanțelor de revizuire trebuie exercitată **pentru a corecta erorile judiciare și omisiunile justiției, dar nu pentru a efectua o nouă examinare.** Revizuirea nu trebuie considerată un apel camuflat, iar simpla existență a două opinii diferite cu privire la aceeași chestiune nu este un temei de reexaminare. O derogare de la acest principiu este justificată doar atunci când este necesară, datorită unor circumstanțe esențiale și convingătoare (*Brumărescu v. România*, nr. 28342/95, §§ 61-62 și *Roșca v. Moldova*, nr. 6267/02, §§24-25, *Riabyk v. Rusia*, §52).

63. Curtea menționează că **principiul enunțat exclude posibilitatea ca părțile**, având scopul de a redeschide noi proceduri judiciare referitoare la aceeași problemă și de a obține o reanalizare a cauzei, respectiv o nouă hotărâre în privința sa, **să transforme reexaminarea cauzei într-un control judiciar degizat.**

64. Conturat astfel, principiul securității juridice presupune ca statul să depună diligențe pentru a putea fi identificate procedurile judiciare conexe și să interzică redeschiderea unor noi proceduri judiciare referitoare la aceeași problemă.

65. Prin prisma principiilor menționate, în Hotărârea nr. 16 din 25 iunie 2013, Curtea a statuat că:

„52. [...] principiile specificate nu se opun în totalitate existenței procedurilor extraordinare prin readucerea în fața instanțelor a aspectelor litigioase deja soluționate, însă necesitatea respectării principiului siguranței circuitului civil – care este unul din aspectele esențiale ale principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică – cere ca folosirea acestora în materie civilă **să îmbrace un caracter excepțional** în ceea ce privește termenul în care pot fi promovate, motivele de admisibilitate, precum și părțile care au dreptul la acțiune.”

66. Curtea menționează că legislația procesuală reglementează mecanisme ce acordă posibilitatea desființării hotărârilor judecătorești irevocabile în cazul în care urmează a fi corectate erorile judiciare și omisiunile justiției.

67. De altfel, în Hotărârea nr. 16 din 25 iunie 2013, Curtea a menționat:

„58. [...] revizuirea fiind o cale de retractare, și nu de reformare a hotărârii, în cadrul acesteia, în baza unor temeiuri strict prevăzute de lege, are loc redeschiderea procesului.

59. Urmând raționamentele Curții Europene, Curtea acceptă că o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă se bucură de autoritatea lucrului judecat, astfel încât un litigiu soluționat nu mai poate, de principiu, să formeze obiectul unui nou proces, cu același obiect, aceeași cauză și între aceleași părți.

60. Totodată, Curtea subliniază că problema esențială în reglementarea corectă a căilor de atac extraordinare constă în găsirea unor ”ipoteze de mijloc”, care să împace ambele cerințe, pe de o parte, principiul autorității de lucru judecat și, pe de altă parte, necesitatea pronunțării unei hotărâri judecătorești legale și întemeiate. Așadar, este

necesară identificarea unor ipoteze mediane care să asigure respectarea dreptului la un proces echitabil și a principiului securității raporturilor juridice.”

68. Curtea constată că, potrivit art.449 lit. e) din Codul de procedură civilă, o hotărâre judecătorească poate fi revizuită în cazul în care *„s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere”*.

69. Curtea menționează că, până la modificările operate prin Legea nr. 155 din 5 iulie 2012, redacția literei e) a art. 449 din Codul de procedură civilă permitea revizuirea unei hotărâri judecătorești și în cazul în care *s-a anulat sau s-a modificat actul unui organ care a servit drept temei pentru emiterea hotărârii a cărei revizuire se cere*.

70. Curtea observă că, în redacția inițială, art. 449 lit. e) era expus într-o formulă defectuoasă sub aspectul securității juridice, permițând desființarea unor hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, prin cale extraordinară de atac, dacă „hotărârea sau decizia” unui organ non-judiciar se modifica din anumite considerente.

71. Astfel, Curtea constată că textul care a fost exclus, și anume *„s-a anulat ori s-a modificat hotărârea ori decizia unui alt organ”*, **nu corespundea criteriilor de claritate și previzibilitate a legii**. Prin modul de redactare, **acesta nu avea capacitatea de a exprima pentru instanțele judecătorești care acte și ale căror autorități urmau să determine revizuirea hotărârilor judiciare**.

72. Respectiv, în urma modificării art. 449 lit. e) din Codul de procedură civilă, revizuirea unui act judecătoresc poate fi solicitat doar dacă s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru emiterea hotărârii sau deciziei a căror revizuire se cere. Anularea sau modificarea hotărârii unui alt organ nu poate servi drept temei de revizuire a unei hotărâri judecătorești.

73. În acest context, Curtea menționează că la baza revizuirii unei hotărâri judecătorești urmează a fi puse doar acte de dispoziție irevocabile. Or, actul unei autorități non-judiciare, care nu are caracter definitiv, nu poate determina modificarea unei hotărâri judecătorești definitive și irevocabile, care de cele mai multe ori la etapa solicitării revizuirii a fost executată, fapt care poate implica încălcarea securității raporturilor juridice.

74. Curtea reține că excluderea textului „hotărârii sau deciziei unui alt organ” drept temei de revizuire **nu determină ruperea echilibrului procesual**, or, prin amendamentele operate legiuitorul, în vederea neadmiterii încălcării principiului securității raporturilor juridice, **a stabilit circumstanțe clare și previzibile**, condiție esențială a calității normei juridice.

75. Astfel, concluzionând, Curtea reține că, având în vedere redacția defectuoasă a textului *„sau hotărârea ori decizia unui alt organ”*, care era de natură să afecteze securitatea raporturilor juridice și respectarea principiului *res judicata*, excluderea acestuia din norma art. 449 lit e) al

Codului de procedură civilă prin pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 nu este contrară articolului 20 din Constituție.

În temeiul articolelor 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit.a) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se respinge* excepția de neconstituționalitate a Curții Supreme de Justiție.

2. *Se recunoaște constituțional* pct. 118 al Art. I din Legea nr. 155 din 5 iulie 2012 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, în partea ce ține de excluderea cuvintelor „sau hotărârea ori decizia unui alt organ” din articolul 449 litera e).

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Alexandru TĂNASE

*Chișinău, 1 martie 2016
HCC nr.4
Dosarul nr. 46g/2015*